

درباره تاریخ سیاسی امام دوازدهم (ع)

رسول جعفریان

تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم

تحقیق از
دکتر جاسم حسین

ترجمه
دکتر سید محمد تقی آیت‌اللهی



مجلس شورای اسلامی ایران
تیرماه ۱۳۶۷

جهات می‌تواند مشکل‌آفرین نیز باشد. آنچه اینک مورد گفتگوست، یکی از این آثار است که با دیده‌ما نوشته‌ای است دقیق و متین با اسلوبی بدیع و بسیار محققانه. حوزه تحقیق کتاب حاضر، موضوع غیبت امام دوازدهم است؛ اما به تناسب، ابعاد سیاسی جامعه شیعی را از آغاز قرن سوم تا انتهای غیبت صغری (۳۲۹) مورد بررسی قرار داده و نکات مهم و کارآمدی را مطرح کرده است. پیشتر در این زمینه، کتاب پراج تاریخ الغیبة الصغری، اثر محمدصدر را در دست داشتیم که آن نیز در نوع خود کم‌نظیر است. اما اکنون با تحقیق جدیدی روبرو هستیم که بر اساس مدارک و منابع فراوانی نگاشته شده و می‌توان گفت در یک نگاه کلی، محققانه‌ترین کتابی است که درباره مسائل این دوره بسیار مهم نگاشته شده است. گویانکه در نگاه جزئی، انتقادات و ایراداتی بر آن وارد است، ولی اینها از ارزش و اعتبار کتاب نمی‌کاهد. در همین جا باید یادآور شد که مهمترین مأخذ این کتاب و اساساً موضوع مورد بحث، کتاب بسیار با ارزش الغیبة، اثر شیخ الطائفة، شیخ طوسی-رحمة الله علیه- است. (۲) این

جاسم حسین. تاریخ سیاسی امام دوازدهم (ع). (تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۰).

ترجمه: نثار سودمند، کمک بزرگی به پیشرفت دانش در کشور است و در بالا بردن تواناییهای فرهنگی جامعه، تأثیر فراوانی دارد. بویژه اگر متون ترجمه شده، از آثار برگزیده و استوار باشد و با ترجمه‌ای حائز دو عنصر امانت و دقت، عرضه شود.

امروزه در زمینه علوم اسلامی به معنای اعم آن، تحقیقات سودمندی در غرب سامان یافته که آگاهی از آنها برای محققان کشور بسیار مفید است و نفعاً و اثباتاً می‌توانند از آنها بهره‌برگیرند. برخی از پدیدآورندگان این آثار، شرقیان مسلمان زاده‌ای هستند که به دلیل آشنایی کامل با فرهنگ اسلامی و روشهای جدید تحقیق، آثار بسیار با ارزشی را فراهم آورده‌اند. طرفه اینکه مراکز شرق شناسی در غرب، اکنون به یمن وجود این افراد سرپا بوده و حتی در برخی از رشته‌های شرق شناسی، محققان شرقی الاصل، غربی‌المسکن، رشته‌های تحقیقی را در دست در اختیار خود گرفته‌اند. این مسأله از جهاتی سودمند و از برخی

کتاب به تمام معنی اثری دینی-تاریخی است و اطلاعات بسیار با ارزشی را که بعضاً در منابع دیگر یافت نمی‌شود، در اختیار خواننده می‌گذارد. در مقدمه کتاب، عنوان برخی از مقالات تحقیقی مؤلف آمده که همگی درباره شیعه و زندگی امامان است. با وجود این، اطلاعات روشنگرانه‌ای درباره مؤلف و زندگی و تحصیلات او به دست داده نشده است. در عین حال آن گونه که از کتاب برمی‌آید، نویسنده بر مذهب شیعه بوده و دقیقاً با اعتقاد عمیق به مهدویت امام زمان- علیه السلام- مطالب کتاب را تنظیم کرده است. ویژگی مهم این اثر بهره‌گیری کامل از تمامی اشاراتی است که در لابلای احادیث و نقلها آمده و مؤلف با کمک آنها توانسته یک تبیین تاریخی نسبتاً منسجم را عرضه کند.

هدف ما از نگارش این مقال، پرداختن به محتوای کتاب نیست؛ چه این مهم باید با مطالعه دقیق آن

صورت انجام پذیرد. آنچه ما قصد تبیین آن را داریم، این است که با ستودن کار مترجم از جهات مختلف، بویژه در گزینش این اثر بدیع، برخی از نکات مربوط به اعلام و اسامی کتابها در این ترجمه، نادرست ضبط شده است. مترجم در عین آشنایی با بسیاری از اعلام و اسامی کتب، از برخی غفلت کرده است. این مسأله، اساساً مشکل عمومی بسیاری از مترجمان ماست. مشکلی که در ترجمه آثار تاریخی محسوستر بوده و طبعاً به لحاظ اهمیت، از حساسیت خاصی نیز برخوردار است. مواردی که تذکر می‌دهیم، تنها با یک مرور اجمالی به دست آمده و احتمالاً، بیش از این مقدار است. از این رو بر مترجم است تا اگر قصد چاپ مجدد کتاب را دارد، این لغزشها را اصلاح کند و در صورت امکان چاپ بعدی کتاب، توسط فردی که دقیقاً با اعلام آن دوره و نیز اسامی کتابهای آن آشنایی دارد، ویراسته شود.

درست:

خطا:

صقیل: (ر.ك: الغيبة، ص ۲۷۲، ۲۷۳، ۳۹۳).

ثقیل (نام یکی از کنیزکان امام حسن عسکری). (ص ۱۲۶)
فتحیه (نام فرقه‌ای منسوب به عبدالله افطح) (ص ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۱۳).

فطحیه

محمدبن اسماعیل بن بزری (ص ۷۹)

محمدبن اسماعیل بزریع

محمدبن نصیر (ص ۱۵۹، سه مورد، ۱۶۷)

محمدبن نصیر (بنیاد گذار فرقه غالی نصیری)

قصص، ج ۲۸، ص ۵-۶ (ص ۱۳۲)

سوره قصص: سوره ۲۸، آیه ۵-۶

اضاح الاشتباه (ص ۲۴۴)

ایضاح الاشتباه

الایضاح (ص ۲۴۴)

الایضاح

النجوم الزهیره (ص ۲۴۴)

النجوم الزاهرة

اربیلی (ص ۲۴۵)

اربلی

مذهب ابتدعنا السیاسة فی الاسلام (ص ۲۴۵)

مذاهب ابتدعتها السیاسة فی الاسلام

عبدالوحید (نویسنده کتاب فوق) (ص ۲۴۵)

عبدالواحد الانصاری

مقاتل الطالبيون (ص ۲۴۵)

مقاتل الطالبین

ردوات الجنة (ص ۲۴۶)

روضات الجنات

احمد محمود سبھی (ص ۲۴۷)

احمد محمود صبحی

نظریه الامامة
طبقات الشافعية الكبرى
ادارات بغداد فى العصر العباسى الاولى
احمد بن على قلقشندى
اثبات الوصية
مقالات الاسلاميين
قنطرة الشوك
الخطيب بغدادى
الدعوة لرضا من آل محمد (ع)
كفاية الاثر
هوالمهدى اخبرناه كعب اخوالاخبار
ابن حوشب
قاضى عبدالجبار

نظريات الامامة (ص ۲۴۷)
طبقات الشفيعية الكبرى (ص ۲۴۷)
ادارات بغداد فى العصور العباسيه العلى (ص ۲۴۹)
احمد بن على قلقشاندی (ص ۲۴۹)
اثبات الوصايه (ص ۳۰)
مقالات الاسماعيليون (ص ۱۸۹)
قنطرة الشوك (ص ۲۰۹)
الخاطب (ص ۱۸۵)
الدعوى للرضا من آل محمد (ص ۹۵)
كفاية الاثار (ص ۵۷)
هوالمهدى اخبرناه كعبون اخوالاخبار (ص ۵۶)
ابن هوشب (ص ۵۶)
قاضى عبدالجابر (ص ۲۸)

آمده است. (ص ۶۹). و نیز نام حزيمة بن ثابت، حزيمة بن ثابت ضبط شده است. (۶۹) تذکرات مربوط به اغلاط کتاب تشیع در مسیر تاریخ را دوستم جناب شیدان شید در اختیارم گذاشته بودند. ایشان همچنین فهرستی از مواردی که غلط ترجمه شده است، آماده داشتند. با وجود این، باید مترجم را به قلم زیبایش ستود. چه، با عباراتی روان و شیوا کتاب را ترجمه کرده و تو گویی همچون اثری است که به زبان فارسی تألیف شده و بدین لحاظ، خواندنی و ستودنی است. برای مترجم محترم و نیز نویسندگان هر دو اثر، آرزوی موفقیت می‌کنم و آنان را برای عرضه کتابهای بهتر دعا می‌کنم.



مناسباته این اغلاط آن قدر کم و ساده نیستند که بتوان از آنها گذشت. همچنین نگاهی اجمالی به کتاب نشان می‌دهد که موارد دیگری نیز از این دست وجود دارد. نمونه این خطاهای مربوط به اعلام، در ترجمه دیگر مترجم حاضر، یعنی کتاب تشیع در مسیر تاریخ، یافت می‌شود. آن اثر نیز بسیار پر ارج است و همان گونه که مترجم گفته‌اند، این دو کتاب مکمل یکدیگرند. در آنجا، مترجم عنوان کتابی را این گونه ضبط کرده است: «وقعات الصفین نصر بن مظاهم المنقاری» (ص ۹۸). در حالی که چنین است: «وقعة الصفین نصر بن مزاحم المنقاری». و یا به جای الامامة من قریش، «الامارات من قریش» آمده است. (ص ۶۳). همچنین به جای جاحظ در عثمانیه، حافظ در عثمانیه آمده که این می‌تواند غلط چاپی باشد و البته چه زیبا! افزون بر این به جای موطأ (کتاب مالک بن انس)، موطع آمده است. (ص ۳۰۱). و نیز به جای نام براء بن عازب انصاری، البررته بن غریب الانصاری